

CZYTANIE (267) *sb n*

a jasne, e pochylone.

sg N czytanié (50); -é (3), -(e) (47). ◇ G czytaniã (102); -ã (96) [w tym 2 r. błędne znakowanie], -(a) (6). ◇ D czytaniu (27). ◇ A czytani(e) (19). ◇ I czytanim (6) BielKom, BielKronCies, OrzQuin, SkarŻyw, PaprUp, SkarKazSej, czytani(e)m (4) HistLan, ReszPrz, LatHar (2). ◇ L czytaniu (47). ◇ pl N czytaniã (8). ◇ A czytaniã (4).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w. s.v. czytać.

1. *Rozpoznawanie i łączenie liter w wyrazy; zapoznanie się z treścią pisaną; lectio (litterarum) Mącz, Calep, Cn; pertractatio (poetarum) Mącz, Cn; evolutio (poetarum) Cn (237) : BierEz P4; SeklKat A6; RejKupSekl a5v; HistAl kt; KromRozm I N2; MurzHist A2; KromRozm II o2v; KromRozm III A3; Niektórzy fie w czytaniu kochaią/ A drudzy to zá przymowki máiã BielKom Av, A3v; GliczKsiqż I8; Leop *A3v; BibRadz I *4v, 4.Reg 22/8; OrzRozm P4v; powiadał tám słowo boże Ambroży Blaurerus ktory był mnichem/ á potym z Luterfkiego czytania poiął żonę BielKron 205, 82, 90v, 160v, 455; BielKronCies Mmmm3 [2 r.]; KwiatKsiqż G4, H, K4v, L4v [2 r.]; Lectio, Czitanie lekciya. Mącz 187b, 316a; RejAp AA7, 3v marg, Ff; KSyążki ty Czytelniku miły/ [...] potrzebiuã pilnego czytania. GrzepGeom B4; HistLan F5; A wżakoż y w czytaniu/ y w káždey íprawie ízkodá przyrodzeniu gwałtu czynić RejZwierc 15, 12v, 13, 172v, 173 marg, 199v (16); Strum A3v; SkarJedn A6v, 122; Do ktorego [Pisma św.] wyrozumienia [...] więcey potrzebá íkruchy/ niźli świeckiey mądrości [...] więcey modlitwy/ niźli czytania SkarŻyw 47, 76, [197], 201, 335, 566 (11); ábowiem słowo Boże nie w czytaniu/ ále w rozumieniu należy. ReszPrz 11; Wízyftko ftobą vćichłó/ nieftýfzec śpiewania [...] Iuż nie ftýchác wážnego z káždym rozmawiania: Ani w ftátućie Bożym pilnego czytania. WisznTr 14; wiedzac to na was ze fie tzitanim nieradzi bawicie PaprUp A2v; Calep 589b; GostGosp 156; GostGospSieb + 2, + 4v; LatHar + 3v, 57; RybGęśli A4; WujNT 629; bo to /Z/ kazy Polfką| mowę/ y trudne cytanie polskie cyni. JanNKarOrz F3v; SarnStat 715; PowodPr 85; SkarKaz 82b.*

czytanie czego (78), kogo (13) : Przeto oni [...] broniã im cżitania piřma głębokiego, chyba modlitw á paciorkow. GlabGad A2v; SeklKat A6; HistAl A3; KromRozm I N2v, N3; MurzHist A3v; MurzNT kt, A4, 8v, 78v; MurzOrt B; KromRozm II n2v, o; BielKom A4; BibRadz I *3v, *4, *4v; OrzRozm P3v; Hiftorykowie álbo ludzie roftropni wychwalaiã czytanie hiftoriy BielKron 333v, 333v; KwiatKsiqż L, L4, P4v; Poetarum pertractatio, Vftáwicznie czytanie poetow. Mącz 462a, 187b, 342a, 433a [2 r.], 433b, 507a; RejAp BB7v, 1, 2 źp, 5v; RejZwierc 19; BudBib Ier 51/63; CzechRozm 84v, 150v; ModrzBaz 15, 17; obaczył w nim oftry rozum/ a ífz fię wczytaniu dekretu/ to íeft/ praw kościelnych kochał. SkarŻyw 411, A2, 47 [2 r.], 56, 74 [2 r.], 257 [3 r.] (31); CzechEp 134, 374; Druga y tho też ímáku y chęći ku czytaniu Patrefow nie czyni CzechEpPORz **2v, *2 [2 r.], *4, **2v [2 r.]; ReszPrz 101; GostGospSieb +4v; LatHar 114, 666, 737; A ten lepak ná pialku buduie/ ktory vfa w wierze/ ábo w czytaniu y vmieiętności piřmá WujNT 218; Abowiem áż do dżiřieyřzego dnia táż zařloná w czytaniu ftárego Teřtámentu trwa nie będąc odkryta [idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum] WujNT 2.Cor 3/14, 787; SarnStat 1224; KlonKrGum Av; PowodPr 51; SkarKazSej 660a.

czytanie komu (3): *MurzHist* V2; Piotr s. widząc lud ktemu przychylny/ ząkładawłzy kościoły/ rozdał do nich piśmo święte ku czytaniu pośpolitemu człowieku. *BielKron* 142v; Abyś ani zamykał ani pieczętował tych kłiąg/ ále áby ták otworem á iálnie ku czythaniu káždemu były *RejAp* 191 v.

W charakterystycznych połączeniach: czytanie autorow (2), *historyjej* (6), *ksiąg* (10), *patresow* (ojcow) (5), *pism(a)* (św.) (19), *poetow* (4), *(starego) zakonu* (3), *żywotow* (św.) (16); *czytanie pilne* (5).

Przysłowia: á przez częłte czytanie człowiek mądry bywa *BielŻyw* 171.

A kto fie kocha w czytaniu/ Bywa z duchem w rozmawaniu. *BielKom* Av.

Wyrażenie: »czytanie u stołu« = *czytanie pobożnych tekstów praktykowane w czasie wspólnych posiłków w klasztorach itp.* (1): Czytanie vstołu. *SkarŻyw* 292 marg.

Szeregi: »badanie i czytanie« (1): Každy to baczy że piśmo polkie ieft trudne ku czitaniu [...] y dlatego rzecz od [ba]dania y czitania bukłtabow począł *SeklKat* A6.

»czytanie, (a) gadanie« (2): Czytanye á gadanye o wyerze *KromRozm I N2* marg; *ArtKanc* N4v.

»czytanie i księgi« [szyk 1 : 1] (2): Z czytania y z ksiąg roście mądrość. *SkarKazSej* 662b marg, 662b.

»modlitwa, (i) czytanie« [szyk 4 : 1] (5): *KrowObr* 47; oštátek nocy na modlitwie y czytaniu tráwił. *SkarŻyw* 309, 193, 291, 354.

»czytanie i nauka« [szyk 1 : 1] (2): SPRáwá Rycerfka [...] ku czytaniu y Náuce Ludziom Rycerłkim pożyteczna. *BielSpr kt*; w wielkie fię náuki y ksiąg czytania niewdawał *SkarŻyw* 56.

»czytanie a obaczenie« (1): iż s czytania a obaczenia łtaradawnych dzieiow roftą nam wielkie pożytki y krotofile. *HistAlHung* A3.

»(albo, tak) czytanie, (i, albo, ani, jako) pisanie« [szyk 6 : 2] (8): *MurzNT kt*; ORTHOGRAPHIA POLSKA. To ieft nauka pińania i czytania ięzyka polłkie⁸⁰ *MurzOrt* B, B; *GliczKsiąz* H5, I7v; *KwiatKsiąz* G3v; zem był na oczy záchorzał/ nie będąc łpofobny/ do czytania áni do pińania. *NiemObr* 24; *JanNKar* E2v.

»czytanie, (i, ale i) rozmowa« [szyk 3 : 1] (4): *KromRozm I N2*; Abowiem to ieft wielki przyfmák y w czytaniu y w rozmowach *RejZwierc* 15v, 15v; *LatHar* [249].

»czytanie, (i) rozmyślanie« [szyk 4 : 2] (6): Nawiętze iego kochanie było wczętaniu y rozmyśłaniu piśmá świętego *SkarŻyw* 507, 371, 527, 546; *WujNT* 770; *PowodPr* 51.

»(nie) czytanie, (albo, ale, i) słuchanie« (5): *RejAp* 5v [2 r.]; A ták będzie nie dáremne czytanie albo łłuchanie twoie. *RejZwierc* 205; *LatHar* 114; A nie tylo z czytania/ ále z łłuchania mamy nábywác mądrości. *SkarKazSej* 662b.

»czytanie i uważanie« (3): *SkarŻyw* A2; *NiemObr* 64; Zámknienie Modlitw y náuk przerzeczonych/ przez pobudkę do czytania y vważania ich *LatHar* 737.

a. *Głośne, publiczne odczytywanie lub wygłaszanie jakiegoś tekstu, najczęściej w okolicznościach ważnych i uroczystych; obwieszczanie; recitatio* *Mącz, Calep, Cn* (31) : *UstPraw* Cv; *Recitatio, Verbale*, Czytanie. *Mącz* 53c; Gdy fię czytanie [listu z wyznaniem wiary] dokonał/ wzyfcy fię do obłąpiania y cołowania [!] łpolnego Grekowie z Lácinniki rzucili. *SkarJedn* 293; I łtąd Popi wálzy/ gdy co w Słowieńłkim chcą rozumieć do Polłkie⁸⁰ fię vdác po tłumáctwo mułzą: ábo Więc tylo vity á wczętaniu doktormi łą. *SkarJedn* 361; *SkarŻyw* 67, 362; *Calep* 899a; Poki nie przyidę/ pilnuy

czytania/ nąpominania/ nauki [*attende lectioni, exhortationi et doctrinae*]. *WujNT* 1.*Tim* 4/13, 125; od czytania też które będą czynić v ładu/ nic prawie nie mają brąc [*Pro lectura vero, quam fecerint in iudicis, nihil penitus exigere debebunt*. *JanStat* 499]. *SarnStat* 911 [*idem* (2)] 804, 816.

czytanie czego (8): *BielKron* 97; którego [*Jeremiasza*] Księgi/ za trzeciéy albo czwartéy kárty czytaniem/ ípalóno było ná Seymie w Hierozolymie *OrzQuin* Z3v; *WujJudConf* 227; Íako íię z czytania líftu Adryanowego ná tym Zborze pokázuie. *SkarJedn* 211; *SarnStat* 1158. *Cf* *czytanie czego z czego*.

czytanie czego z czego (3): A gdy drugie dwie Niedzieli wynidą/ Opráwy íobie czynią obiedwie Stronie po czytaniu s Kíyág oney ípráwy *GroicPorz* f3, q2, f3.

a. *Odczytywanie tekstów liturgicznych przy sprawowaniu obrzędów religijnych* (11) :íako wy też w tym Wiátyku/ Iezu Kryftá Syná Bożego/ rok od roku/ wítawitznie bluznicie/ gdy włáfnemu tzytaniu wáłzemu zbáwienie y obronę przypífuicie *KrowObr* 161v, 161v.

czytanie czego (8): Wezmi moc ku tzytaniu Ewáuieliiey [!] w kościele Páńskim/ ták zá żywe íako y zá vmárle w imię Páńskie. *KrowObr* 123; Świętey Ewánieliey tzytanie/ niechay nam będzie zbáwienie/ y wietzne obronienie *KrowObr* 161v, 161v [3 r.], Rr3v; *WujNT* 614.

Wyrażenie: »czytania mszy św.« = *odprawianie cichej mszy* (1): Potym bądź tego pewien/ że y z czytania y z słuchania íe [mszy św.]/ niewyflówiony pożytek wiernym Chrytułowym roście. *LatHar* 75.

Szeregi: »czytanie i powiedanie« (1): ktory [*Chrystus*] nam bywa podawan w tzytaniu y w powiedaniu flow Ewánieliey Świętey *KrowObr* 161v.

»czytanie i słuchanie« (1): *LatHar* 75 *cf* *Wyrażenie*.

»czytanie abo śpiewanie« (1): Tákże też y kościoł íwięty w czytaniu ábo w ípiewaniu íwoim póspołu íe [*apostolów Filipa i Jakuba*] też wípomina. *RejPos* 291v.

b. *O recytacji wierszy* (3) : Rozne w íobie máią [*wiersze*] záchowanie/ Kto nie baczy nie tráfne czytanie Ale kto z ich miáry nie wykroczy/ Dobrze íe wierz w czytaniu potoczy *BielKom nlb* 7; Przeto liczbá przy nich vkázuie/ Wiele ktory íylab záwiézuie/ Póspolicie íe to záchowuie/ Złym czytaniem dobry wierz zepfuye *BielKom nlb* 7.

2. *Wykładanie, nauczanie; praelectio Mącz, Cn; professio Mącz* (24) : Professio, Wyznánie/ Oznamienie też cžitanie w Kollegium. *Mącz* 119d; Praelectio, Cžitanie/ vczenie. *Mącz* 188b.

a. *Lekcja, wersja, interpretacja (tekstu biblijnego)* (22) : Y inney ízkoły [*popi*] chybá na czytanie [*Pisma św. w jęz. słowiańskim*] niemáią. Y to ich wízytkiey náuki/ ná wízycki duchowne ítany dofkonálftwo. *SkarJedn* 361; y wízytkie tákíe mieyfcá/ ktore varias lectiones, ábo rozne czytania w rożnych księgách máią/ íamiż Kátholicy ludzie vczeni /[...] z pilnością zebráli y ípífáli *WujNT* 5 *przedm*; Ktore czytanie Hieronym S. gáni y odrzuca *WujNT* 14 *przedm*; ále w Graeckie poýżrzawfzy/ ínádnie poznác/ że omyłká íeft íufpiciens, a práwe czytanie íufcipiens *WujNT* 18 *przedm*; Drugi przypadek íeft: kiedy w Lácińskich exemplarzách/ rozne íeft czytanie/ á wátpimy ktore íeft pewnieyíze/ tedy íię do Graeckiego źródłá wćiekfzy/ obaczmy że to íeft prawdziwíze/ ktore íię z nim zgadza. *WujNT* 18 *przedm*; Lecz Íánfenius dowodzi/ że wtore czytanie íeft nalepíze. *WujNT* 391, *przedm* 4 *marg*, 23, 28, s. 391 *marg*, 593 *marg* (18).

czytanie czego (2): Troiákíe íednego mieyfcá czytanie *BudNT* b2v *marg*; *WujNT* 391.

czytanie z czego (1): Różne czytania z Biblii Plątinowej. *WujNT przedm 23 marg.*

W charakterystycznych połączeniach: czytanie lepsze, obłądne, prawe, różne (12).

3. Oczytanie, erudycja (3) :

Wyrażenie: »wielkie czytanie« (3): *BielKron 46v, 150v; iż to co łye drugdy mówi álbo piłze/ ia mam nie ták z wielkiego czytania/ álbo z iákiéy ośobliwéy náuki/ [...] iáko z wftáwiczného myślenia/ y z boiáźni wielkiéy OrzQuin Y3v.*

Szeregi: »czytanie i (albo) nauka« [szyk 1 : 1] (2): Piłze Kornelius Agripá/ człowiek wielkiéy náuki y czytania / iż ná tych náukach młodość swoię wtrácił *BielKron 46v; OrzQuin V3v.*

»czytanie i pisanie« (1): Orygenes tego czáłu był w Alexándriey Doktor wczony Krześciáńki/ wielkiego czytania y piłania *BielKron 150v.*

4. *Tekst, pismo, lektura (3) :* Czytátze álbo tzytelnicy máią tzytác to co máią powiedác/ y tzytanie ípiewác *KrowObr 120; á zwłázczá iż w Polłkiem ięzyku ták pżytecznego do wízelkiéy poboźności czytania/ nie było. SkarŻyw A2.*

Szereg: »czytania i księgi« (1): Przes ten tedy czas (gdy łię namniey około póspolitich rzeczy nieobieramy) cžitania/ y Xięgi pżyteczne/ máią być pilno przegłádane *KwiatKsiqż Gv.*

Synonimy: 1. lekcyja; 2. uczenie; 3. nauka; 4. księga.

Cf 1. CZCIENIE, CZYTAĆ, NIECZYTANIE